

J. Afara

Pateefiba un meli

rakstneezibâ un dšibwê.

Išdewuſchi Leimanu Jabnis un Rob. Rahtmans.

Rigā, 1904.

Dabujama daudsumâ un maſumâ
Rob. Rahtmana grahmatu un rakſtamu leetu tirgotawâ,
Aleksandra eelâ Nr. 134.

Est. A - 17844

D. Afara

Patefiba un meli

rakstneczihâ un dshwê.

Amos.
427. a.

Izdevuschi Veimann Zahnis un Rob. Rahtmans.

Rigâ, 1004.

Dabujama daudsumâ un masumâ
Rob. Rahtmana grahmatu un rakstamu leetu tirgotavâ,
Aleksandra eelâ Nr. 134.

Tartu Riikliku Raamatukogu

gaischafi, ja ne winas paščas sehrās bahrenites dseefmas, fuzai „nawa šawas mahmulinas, kas eezehla šaulitē“? Waj dširdot par „šweschu fungu flauštajeem“, fuzi „frimta zeetu pelawmaifi“ un „flauka gauščas ašarinas“, mehs neredšam jo ššaidri wešelu šdaudšus gadu šintenus garu dšihwes ainu?

Ja gan — rakštneeziba ir dšihwes špogulis! Ta „Wežā Deribā“, greeķu eposšs, tautas dseefmās un tapat muhšu laiķu rakštneezibas darbšs. Kur ween rakštneefs teefšam šawa laiķa behrns, kas pašihšt un garigi lihđš dšihwo šawa laiķa dšihwi, tur pats par šewi šaprotams, ka tās domas, fuzas pahrwalda šahda laiķmeta rakštneezibu, naw grahbtas no gaisa, bet ir ifreisejās realās šadšihwes domu un juhtu atbais.

Kapehž ušnehmām walodu par rakštneezibas šafaru ar dšihwi? Ušš šoti weenfahrscha eemesla. Gribam ištert šaut šo wišai rakšturigu iš tagadejās rakštneezibas, bet tad — atšaufdamees uš rakštneezibas šafaru ar dšihwi — meklet pehž ta pašča tagadejā šadšihwē . . .

Ir glušchi dabigi, ka rakštneeziba nešad naw atturejušes atšpoguļot ari dšihwes e h n a s pušes. Un wismašaf winai tahđu atturibu war pahrmešt jaunafšs laiķšs. Drihšaf buhtu jašafa, ka šchehlabu par šadšihwes šaunu-meem tagad atškan wehl wairaf, nešā jebšad agraf. Un weena no wišškašafam šchehlabam gan buhs ta, ka p a t e e š i g u m a mums ešot par maš! Ir tatschu šlaweni rakšt-

neefi pildijuschi beefas grahmatas ar wifas muhsu kulturas tehlojumeem, sahftot no augstās politifas lihds gimenes un weefigai sadshwei, bet par wirsrafsu beefajām grahmatam, kas nodod gala spreedumu, tee lifnichi: „D e e f l a h j i b a s m e l i“.

Waj ar to teifts, ka meloshana gahjuse wairumā? Buhtu par agru tā spreedst. Bet tahds eespaidis gan ir jasanem, ka s a j u s t i teef meli katra sinā wairaf, nefā agraf. Tifumifkā pahrlēeziba sahft atsiht pateefigumu par wisfwarigako peenahkumu un skatas us meleem kà us paschu semako neifumu, kas zilwēka wisnezeenigaks, un no ka tapeh3 it sewischki „buh3 behgt un bihtees“.

Netifumu — meh3 teizām. Upstahsimēes te masu. leet. Un jautasim: kas tad ir netifums?

Tew nebuhs nokaut, sagt, krahpt, melot — kapeh3 to saka tifumiba un kapeh3 tchee lifumi ir japilda? Ut- bilde skan: tapeh3, ka mums jadsihwo kopà ar ziteem zilwekeem! Jo skaidra leeta: ja shos lifumus neispilditu, bet wift zits zitu kautu, apfagtu, krahptu — tad zilweku sabeedrisfā' kopdsihwe newaretu nemas pastahwet. Sabee- driba turas toteesu stipraka, jo labaki katrs winas lozeflis dsihwo peh3 mineteem noteifumeem, jo wairaf tas issar- gajas no nokauschanas, sagschanas un zitām netifumibam. Tifumiba tapeh3 naw nefas pahrdabizs, nesaprotams, bet ta ir dabiga nepeezeeschamiba zilweku kopdsihwē. Kà zilwēka meefigā bnhwe newar pastahwet wēfela, ja neewehro

finamus noteifumus, fà aufstumu un siltumu, faufumu un mitrumu, baribas weelas u. 3., tapat fabeedriškà dšihwe isjuktu, fad arween pahrfahptu fahdu no winas nepeezees-
schamibam. Tahds gadijums finamis gruhti eespehjams: zilweks jau meefigà dšihwê tà peemehrojees ahrejeem notei-
fumeem, fà ispilda tos pats neapfinadamees, fà sasa, instinktiwi; un tapat fopdšihwes lifumus winsch, mante-
dams no dšinuma us dšinumumu un usnemdams ar moralisfo audsinaschanu, eedehtijis tif dšifi sawâ buhtnê, pahrwehrtis
tos tà safot par sawu otro dabu, fà fahrtigôs apstahfkôs
nemas newar tos neispildit, un faut pats nemas neapfinatos
un negudrotu, fapeh3 to dara un no fahda swara tas
fabeedribai.

Tomehr daschreis leeta naw tif weenfahrscha. Das breis
gadas apstahfti, fur pateesibas flehpschana waj taisni melo-
schana leefas saskanot ar fabeedriškâm interesem, bet pa-
teesiba nes postu lihdszilwekeem. Tahdôs apstahfkôs nahf
ahrsts, un taisni wiszilwezigafà lihdszeetiba war speest
winu melot. Pee meleem ar labi domatu noluhfu keras
ari audsinatajs. Zits pasihstams peemehrs ir ugungrehks
teatri, fur weenigi ismeloschanàs glahbuse fimteem zilweku
dšihwibu u. t. t.

Sinamis, ta wehl naw pretruna ar tifumibas jehdseenu,
un pee augšhejâ issfaiðrojuma wajadsetu tikai peespraust
masu papildinajumu. Meloschana ir netifumiba, waretu
teift: bet n e a b s o l u t a, t. i., ne furâ fatrâ gadijumâ,

ne jau pate par ņewi. Kur melotajam naw patigu noluhfu, bet winņŭ dara labu ņaweem tuwaņeem, tur melot n a w netiņumigi. Tā wiņs atkal leefas ņahrtibā, ari paņņhi tiņu- mibas ņianas ņargi peefauj tahdus melus, noņauz tos par „notes meleem“, un ņoti daudņi leeto tos beņ maņaņa ņrds aņņinas paņrmetuma.

ņoti daudņi, bet — n e wiņi! Ne wiņi — un nu zeņas jauns leels jautajums. Ir bijuņņhi un ir zllweņi, ņam ņatra neezigafā nogreefņanās no pateefibas ir n o ņ e e- g u m s, weenalga, ņahds tai mehrņis un ņahdi tās panah- ņumi. Wiņu ņirds aņņina newar paņeņt melus neweenā paņņhā gadijumā. K u r tahda ņirds aņņina raduņes, luhņ, tas ir interefantais problems, pee ņa juhs gribeju noweņt, un ņas buhs turpmaņo apzerejumu ņodols.

Kur tahda ņirds aņņina war buht raduņes, ņad tatsņŭ tiņumifņā aņņina wajadņiga ņabeedriņkai dņihwei, ir attih- ņtijufes tani un gaņdā par winas uņtureņņanu? Kā tad ņņai ņirds aņņinā war moņtees baņņis, ņuras ņtrahdā p r e t i n ņabeedriņņam labumam un eenihņt ari „notes melus“, lai gan tee neņ labu? Kā tahdi iņnehmumi eefpehjami, un waj teem ir ņahda noņihme?

Bet eepreeņņ — eepaņihņimees ar ņņeem iņneh- mumeem un tam noluhņam eefņatiņimees dņihwes atņpogu- ņotajā paņaules raņņneezi bā.

Is Iliadas sengreeku teikam buhs daudseem pasihstams tas stahsts par Filostetu. Kā tur greeki desmit gadus no weetas nemas ap Troju, bet neteef un neteef tai eefschā. Un tā beidsot deewi pasino, tā Troja kritischot winu rokās tikai tad, ja tee dabuschot schurp no Ēemnos salas slaweno bultu schahweju Filostetu, kam ir milschā Herakla stops un bultas. Pehz ta nu greeki aifuhsta diwus waronus: Odiseju un Neoptolemu, Achila dehlu. Wini nonahf pee Filosteta, bet kad pahrleezinās, tā ihsto noluhfu isstahstot, newarēs fahreto dabuht, tad Odisejs ir tuhlin gataws, laist malā wifu samu wiltibu un stahstīt Filostetam isdomatus melus. Bet te — Neoptolems to neka ujl! Uri winsch šina, tā no tā atkaras wijs greeku liktens, bet — melot, un kaut samu tautas brahfu labā, to winsch newar. Tā winu misija draud isjuht, kad eemaisas deewi un tee wed leetu labā galā.

Te redsam, tā 1) mehrkis ir labs, ir sabeedrissi nepeezeeschams, sinams, štatotees, no greeku stahwofla; 2) šasneegt winu war tikai ar meleem, un 3) šasneeds winu newis ar pateesibu, bet nesstatotees us pateesibu, tahdā zeld, fahds naw peenemams par dabigu un wispahlderigu. Wahrdu šafot, jautajums paleef neisschēirts.

Preekschlasijumam sprauisto robeschu pehz jalez leels lehzeens rakstneezibas wehsture no sengreeku teikam pahri par loti daudseem tehlojumeem, kam par pamatu schis pats jautajums, lai drusku apstahtos tikai pee pascha

modernā dramatisķā klasīķa Ibsena. Dee wina, kurešch wairaf neķa jebkurešch zits ſawās dramās padarijis dšihwu muhſu tagadni, naw nekahds brihnums, ķa neweenā ween weetā redſam atspoguļotu ari melu un pateesības jautajumu. Peem. „Tautas naidneekā“ un „Meſcha pihlē“. Apluhkoſim tuwaķ pehdejo.

Gimenes dšihwē muhſ eewed un, jaſaka, gluſchi laimigā gimenes dšihwē. Melaine gan reiſ bijuſe, bet tas ir ſen atpaķaķ. Toreiſ, ķad wezais Ekdals un wezais Werle wehl bijuſchi jauni un kopigi weduſchi leelus weiķalus, ſihds nodeweēs grehķs pret liķumu, par ķo Ekdals kritiſ ſodā un ſeetumā un ſaudejis wiſu. Werle wiku naw atſtaķjis; tas uſaudſina Ekdala deķlu Hjalmaru, iſmahza to fotografa amātā, iſgaķdā tam freetnu ſewu Ģinu, un nu Hjalmaram jau ir 14 gadus weza meitiņa Hedwiga un ſilta meeriga laulības dšihwe. Ģe atgreēſķas peķķ dauds gadeem jaunais Gregers Werle, Hjalmara jaunības draugs, un tas ir ſawads zilweķs. Wiſķ ne ar ķo naw meerā, wiſur redſ neſaſķanas un ſeklumu un ir eedomajeēs Hjalmaru pazelt, iſwilķt no iķdeenibas purwa un neſ ķo wehl ne. Wiſu peķtidams un paķrbaudidams, wiſķ driķſ dabū ſinat par Hjalmara gimenes dšihwi taķdas leetas, no kurem Hjalmarſ pats neķa neſin. Proti, ķa wiſa Hjalmara lauliba dibinata uſ meleem, jo Hedwiga nemaſ naw wina beķrns, bet weķā Werleſ, pee kura Ģina agrāķ ķalpojufe par ſaimneeķi. Ģo pateesības ſanatiķiſ

Gregers newar zeeft: par sawu swehto peenahfumu winsch ussfata schfihstitt drauga laulibas dsihwi no meleem un atwehrt tam azis. Winsch tiz, fa tikai ta Hjalmaris tiks par apfinigu zilwefu. Un winsch atwer azis. Bet kas noteek: laulibas meers ir pagalam, zeretās apfinibas weeta nahf tikai issamifums un pat masas Hedwigas dsihwiba friht par upuri. Jo Hjalmaris ir wahja rakstura zilwezinsch, kas nemas negrib un newar „gaismā un pateesibā staigat“, bet kam eedomas un paschapmahnischanās peeder pee deenischkas maises. „Nemeet juhs zaurmehra zilwefam dsihwes melus, un juhs nemeet lihds ar to wina dsihwes laimi,“ saka it pareisi Dr. Kellings us Gregeru Werli. Lai gan pahrleezinat to newar, jo ar kaisligu: „Tad dsihwe naw wehrta, fa to dsihwo!“ winsch pehz wisas neisdoschanās ir gataws pats sew treeft lodi peerē.

Wehl weens peemehrs no muhsu rakstneezibas: Andreewa Needras „Skaidra firds“. Uri te ir jauneflis, pagastwezafā dehls, kas nule issitudejis par teefleetu prateju, ar swehtu kaislibu grib seedot sawu dsihwi, lai westu gaismā taisnibu un pateesibu. Weenu sen padaritu noseegumu winsch grib isdibinat, domā par to un mefle, lihds winā zetas breefmigas aisdomas. Aisdomas, fa pee sensenās noslehpumainās sahdsibas ir wainigs neweens zits, fa wina pascha tehws, un fa pats winsch ir isskolots ar sagtu pagasta naudu. Winsch labi sin, fa tiklihds meflēs tahlaf un peerahdis pateesibu atflahiti, tad ispostis

neween wezà tehwa dšihwi, bet ari sawu, sawas mahsas, lhgawas un zitu listenus. Winšch war nemeflet tahlaf, neweens winu nespeesch us to, un tahda pateesiba ari nenestu wairs neweenam ihsta laba, bet tifai nelaimi daudseem. Un tomehr winšch newar apflusinat atšdomas un nerimstas tšfmehr, famehr atflalj pateesibu un gahsch nelaimē sewi un zitus.

Ko no šcheem peemehreem mahzamees? Dirmfahrt to, fa ir apštahli, fur pateesibu isteizot zelas tifai posts, furpretim meli nes labu newis melotajam, bet ziteem. Un otrfahrt, ir zilwefi, fureem tifumisfà širds apšina netauj melot ari šchais apštahfšs. Tas ir muhsu atšchfetinamais problems: fà tifumisfà širds apšina, furas mehršis un mehraulā tatschu ir sabeedrisfà labflahjiba, war zeešt sewi tahdu absolutu pateesigumu, fas sabeedrisfām intereseem štrahdà pretim?

*

*

*

Pateesibas runaschana waj meloschana, wispahrim waloda — ir attihštijufes pa dafai no tahdām pat ween-fahrschām, nesaištītām škanam, fahdas ir kustoņu ffeedseeni. Škanam, fas zelas reflešwi (neapšinigi) waj no bada, waj fahpem, preefa, dufmam, waj žitām šajuhtam. Winas ir wisteeschafà leeziba par to ahrejo waj eefšchejo faireenu, fas šchis škanas radijis. Tapehž domajams, fa ari

pirmzilwefa weenfahrschafee isteizeeni bija eefschfigi pateesi, leezinadami tifa par to, fo winsch juta waj domaja. Schi pateesiba sinams bija nemanam, fa jau wifs, fam naw nefa preteja. Noteifta un fajuhtama ta nahza fasmehra ar to, fa radas tas preteja puse — nepateesiba, melt.

Tapchz — fa nahza meli pasaulè?

Zif to gruhiti peerahdit wehturifti, tif weegli eedomatees psichologifti. Jau fustoni leefas sinot, fa wini ar fleepseeneem un falueeneem dara eespaidu uf teem, furi winus fadsird. Ka tee rihfojas pehz teem. Zif tad drihsaf zilwefam pahroleezinatees par to nosihmi, fahda tr wina walodai pee lihdszilwekeem. Par to, fa ar sawu walodu winsch tos war grosit un wadit. Kad winsch fauz, tee nahf, kad rahda faut furp, tee skatas u. t. t. Kahds brihnums, fa winsch ar walodu tos sahfa ari maldinat? Jo wiltiba naw swescha pat fustoneem, attihstijufes pee wineem fa eerozis jihna deht ustura. Kas wislabafi prot apfleht sawu ihsto stahwokli dsihwes breefmäs, maldinat eenaidneefus, wirsit zitus ta, fa winam isnahf par labu, tas paleef uswaretajs un attihsta wiltibu arween wairaf pee saweem pehznahjeem. Wiltibu, fura te pilnigt sakriht ar praschana u, ar gara spehjam, nu leezina par tam. Newcen pee fustoneem, bet ari pee meschon u pirmtautam. Daudsfahrt nowehrots, fa taisni melu pee fopschana ir wislabafa leeziba par weena waj otra meschona garigo pahrafumu. „Es neefmu atradis neweena

meschona Widus-Amerikâ," stahsta fahds zelotajs, „fas
atfihstu, fa melot naw labi. Katrreis, fad weenam laimejees
peewilt otu, lai nes jif rupji un nesaunigi, eedfimtee
beedri neteifs wairaf fâ apmehram: „Malazisi!“ Dat
wehl Odisejs, fengreeku tautas mil-lulis, ir ihsteni nemot
wiltibas un melu waronis, un pats lepnis par to. Ari
atzerešimees, fa šeno sparteeschu pedagogiſa bija weifla
ſagschana un meloschana abi augstakee bauschli. Gan
atrastas meschonu tautikas, pee furam meloschana nestahw
tif fuplôs seedôs, un „muhſchigo tifumibas jehdseenu“
aiſſtahwji jau waretu gawilet, ja tuwaf apſſatotees neis-
rahditos, fa ſchee „engeki“ ir garigi dauds masaf attihsittit
un pateesibâ nemelo tifai tapeh3, fa neprot wehl melot.

Kâ tad nu zilweze melus ſahſa uſſſatit par netifu-
mibu, par neatſaujamu, noſodamu leetu?

Scheem uſſſateem ir diwas ſaſnes: weena ſa-
beedriſſâ, otra indiuidualâ jeb no ſatra ihpaſcha zilweſa
iſtefoſchâ. Pirmo jau iſſſaidrojâm, fad paſchâ ſahſumâ
apſtahjamees pee tifumibas jehdseena. Mehſ iſſſaidrojâm
tifumibu un ſewiſchfi pateesigumu fâ nepeezeeſcha-
mibas, furas jaiſpilda, lai ſabeedriſſâ ſopdſihwe pa-
ſtahwetu. Bet ſabeedriſſâ ſopdſihwe — ta nu ir neſa-
rauſtami ſaiſtita ar zilweſa dſihwi wiſpahrim. Ta ir
weenigais weids, fahdâ lihds ſchim noritejuſe zilweſa
dſihwe un ſaſneegta tagadejâ kultura. Kâ dſihwiba ſemes
wirſû attihsijujeſ tai wirſeenâ, fa wairafas atſewiſchſas

ðsihwas „ſchuhniinas“ ſaiſtijufchàs par weſelu ſchuhninu agregatu jeb walſti, tapat weenojees zilweſ ar zilweſu fà „ſabeedriſſs ðſihwneefs“. Kapeh3 tà? It weenfahrfchi tapeh3, fà tàs ðſihwibas formas allafch uſwar, furas iſteef ar wiſmaſaf energijas patehrina; bet wiſmaſaf energijas patehrè tìfai tad, fad wairafas weenibas ſtahjas ſafaròs un ifdala darbus ſawā ſtarpā. Tapeh3 ſabeedriſſfai ðſihwes formai blaſus newar paſtahwet neweena zita, jo ſabeedriſſfā fopðſihwè ir ſafneedsami wiſleelafee panahfumi ar wiſmaſaf upureem. Tìfai fopigeem ſpehfeem ir wiſweeglafi aiſſtahwetees pret dabas breeſmam un ðſihweem eenaidneeſeem, eeguht uſturas lihðſeffus u. t. t. Wiſas ſchis wajadſibas ſpeeduſchas zilweſu ſlehgtees arween leelaſàs ſabeedribàs.

Bet meli ar ſabeedriſſfo ðſihwi — wiſpahrim nemot — na w ſaweenojami. Kamehr ſafari ſchai ðſihwei naw neſahdi zeefchee, fà pee meſchonu tantam, meli ir zihnas eerojis un leeziba par gara ſpehjam. Sabecedribas paſtahw tad no neleelàm gimenem, furas wehlaſ ſawcenojas par arween leelaſu, par ziltim, walſtim u. t. t. Daudſàs gimenes un ziltis ſtahw zita pret zitu, un pret ſweſchas gimenes waj zilts peederigeem, wiſpahr pret eenaidneeſeem meli ir atkauti tapat fà uſbrufumi ar eerotscheem. Ari Odifejs nelceto ſawu wiltibu pret ſawejeem, bet ſaweju labā, tapat ſparteeſchi. Pret ſweſchneeſeem barbareem wiſi lihðſeffi bija tìfumigi.

Mesçoni, Odisejs, sparteesçi — ir fatri par sewi jauna stadija sabeedriškās dšihwes attihstibā. Katrs sa-
beedribas ložeklis top atkarīgs no arween leelaka škaita
lihdszilweku un tapehž pateesigums pazekas par arween
wispahrigafu tikumisku peenahkumu. Sabeedribas top
leelakas, gan labprahīgi weenodamās pret fopejeem eenaid-
neekem, gan eekarotas no stipraka uswaretāja un šaistitas
ar wina walsi. Žekas waldneeki, furi eet wisu pašauli
eekarot sem šawa šzeptera, un romeescheem ari netruhst
wairs daudš no tos laikus pašihstamās pašales. Wis-
raibakās tautas, wistahlakās semes nes wīnu juhgu. Un
te atšķan balšs, kura nosihmē sabeedriška prinzipa pe e-
pildišchanos lihds pehdejai konsekwenzei, balšs, kura
wisu zilweži grib weenot tiš žeesçi kà weenu gimeni, it
kà wisi zilweeki buhtu brahši un weena tehwa behrni.
„Mihlè šawu tuwakufà sewi pašul“ tā
šķan šhīs křistigās tizibas pamatmahžiba. Ēe tika romeets
romeeti, waj bagats bagatu, waj draugs draugu, ne, „mih-
lejeet šawus eenaidneekus!“ Jo tāi walsstibā, kurai janahk,
„tur nebuhs ne juhds, nedš greekis, ne wehrgs, nedš
šwabadneeks!“ Un žif interesanti: křistigā tiziba, kura
peepilda šabeedriško likumu, peepilda ari patees-
šibas likumu. Ēekur naw škaistaki isteikts pateesigums
kà šabeedriška nepeežeeschamiba, nekā křistigo mahžibu
nodibinataja apustuka Dawila wahrdos, kuras tas Efesee-
scheem (4. nod. 25. p.) raksta: „Tapehž nolēkat melus

un runajat pateesibu ifweens ar sawu tuwafu, jo mehs efam lozeffi sawa starpa." Lozeffi, tas ir, organi organismā, no fūzeem weena organa darbiba ir tifpat nepeezeeschama ķermenī, kā otra, un katra lozeffa labflahjiba ir tif leela, zif wifu zitu un wifa ķermeņa.

„Runajat pateesibu ifweens ar sawu tuwafu,” teiza Pawils. Uprobeschojumus winsch nemineja, par „notes meleem” nepeebilda, bet teeschā dšihwē, kas naw wis wehl nahfamā „meera walfstiba”, speesch ari fristigi domataju zilwefu atfahptees no absolutā pateesiguma. Taisni tapehž, ka ahrsts juht lihdszeetibu ar sliimneefu, winsch flehpi winam breefmas, lai to neusbudinatu un breefmas wehl nepawairotu. Uri tas katra sinā bija kas zits un ne fristiga tuwafu mihlestiba, kas speeda Needras waroni apmeerinat sawu pateesibas kahri ar sawu tuwafu upureem...
Ne, fristiga tiziba neiffstaidro absoluto pateesigumu!

To wina issfaidro jo masaf, kad eewehrojam, kahda wina ir tapuse laifu strahwā un nu issatas praktiskā dšihwē. Jo praktiskā, waldoschā morale un teoretiskā morale, tās war buht diwas loti daschadas leetas. Lihdschim par tifumibu esam runajuschī pilnigi teoretiski. Tifai teoretiski wina ir parahdiba, kura wiszaurim šaistita ar šabeedribas uštūreschanu. Pateesibā daudš kas issfatas zitadi. Daudš, kas dšihwē walfā tifumibas wahrdu, šabeedriskā sinā to nepelna. Jo kad eedomajamees — eedomatees jau drihst wifu — ka zilwefi naw wif brahfi,

bet saheedriba pastahw no daschadàm dašam, furas schfiras pehz sawas nodarbošchanàs un sawas materialàs waras, tad tàs dasas, furas ir warà pahrafas, it dabigi gahdàs, fa saheedriškàs interesēs konzentretos winàs weenàs. Waldoschà tifumiba tad buhtu newis nepeezeeschamibas, kas wajadšigas, lai sa b e e d r i b a waretu pastahwet un felt, bet tàs nepeezeeschamibas, kas wajadšigas, lai sinamà sa-beedribas daša pastahwetu jo projam sawà pahrafumà, resp. pehdejo wehl pawairotu. Uri pateesigums buhtu tīfai tīf tahtu spehkā, ziš tas sekmē mineto pahrafumu.

Redseet, fā pateesigums top aprobeschots, kad mehgina paraudsitees no teoretiskās morales uš praktistko! Ne, te mums nahš pretim melu walstiba, bet ne absolūtā pateesiguma isskaidrojums!

Kur tad to atrast? Uzceresimees: mehs teizām, fa pateesigumam ir divas šafnes — neween saheedriškā, bet wehl otra — individualā. Un wina ir ta, fo meklejam!

Jaunafee nowehrojumi par pirmtautu dšihwi un plaschee pehtijumi par senlaiku atleekam weduschi pee gluschi zitadām domam, nekā tās, furas agraf waldbija schai leetā un ir wehl tagad deesgan isplatitas. Pasihstams peeni. Schillera dsejojums „Eleifinas swehtfi“, kas pee-sleedamees sengreeku teikam tehlo kulturas dšihwes nodibinashanos. Bet pehz wina domam isnahš, it fā pirm-

zilmefi buhtu dšihwojuſchi fatrs par ſemi: tur troglodits, ſas „biſli alās ſlapſtijās“, te „aſinſkahrigs medineeks“, ſas „ſtopu, buhtas rofā twehra“ u. t. t. Tahdas domas naw peerahdamas par pateefam. Ziſ ween tahtu atpafat ſneedsas nowehrojumi un pehtijumi, nekad tee neatrod zilmefu pa weenam, bet arween pulkōs. Gan ſchee pulfi war buht ſamehrā maſi, bet ſabeedriſkā dšihwe ta tomehr ir. Wehl tagad ſinamas tautinas, furas neprot ne lihds b ſkaitit, nepaſihſt uguni, un ari tee dšihwo pa pulſeem ar walodu un ſopejam eeraſham.

Turſlaht labi jaewehero otra leeta. Jo ſemaſ at-
tihtita, pirmatnejā ſahda tauta, toteſu weenadaſas ir wiſu garigās ſpehjas un ihpaſchibas. Wajadſibu ir maſ, nodarboschands deesgan weenada wiſeem, un ihpatniba neſur newar parahditees. Tifai ar laiſu, ſad eeweefchas arween leelafa darba dalisohana, tad rodas daſchadibas lojeku ſtarpā. Weens otrs atrod peemehrigaſus darba laufus, war raſchigafi iſleetot ſawus ſpehſus, eeguhſt wairaf uſturas lihdsjeku, dabu wafu atpuhſtees no meefigeem darbeem, bet ſchai atpuhtā peeagreestees wairaf peezeefchamam garigam wajadſibam, ſā ſawa ſermenā un riſku iſgresnoſchanai, wiſpahrim mahſſlai. Te wiſch war iſteift ſawu garſchu, iſſoſt arween bagatigafi ſawu garu un tapt par noteiftu ihpatnibu. Indiwiſualā attihſtiba, brihwā perſoniba naw wiſ futuras eefchums un ſabeedriſkas dšihwes pirmtze, bet taiſni wiſas panahſums. Kā Spenſers to

isteiz paradossalos wahrhòs: „Society is prior to man“
tas ir: sabeedriba ir agrafa, nefà zilweks.

Sabeedribà kopà ar ziteem òsìhwojot, zilweks attihstas
par atsewischku weenibu. Un fà tahdai winam rodas atfal
sawas prasibas. Rodas weens fewischks mehrkis, proti
tà òsìhwot, fà ar wifu, fo winsch domà, juht, grib un
dara, nahstu redsams win sch, wina ihstà daba, wina
pateesais „es“. Kam ween ruhþ sawa garigà pat-
stahwiba, tam newar buht zitu tuwafu mehrku. Kurà
zilwekà wispahrim werd òsìhwibas spehki, tas neattihstas
tikai fà sabeedribas lojeklis, flausdams tàs lifumeem, bet
attihstas ari fà atsewischka ihpatniba, fura flausa tikai
sawai eeffschigai dabai. „In jedem lebt ein Bild Des,
was er werden soll; Solang' er das nicht ist, Ist nicht
sein Friede voll“, saka it jaufti wahzu dseesmíneeks. Wina
meers naw pilus, kad winsch nedabù usnemt wifu fewi,
radit par to sawus uffstaus un tos isteift. Tas schkeetas
wina, fà individualista, leelafais stiprunis — fewi ap-
leezinat, un fà wisaugstakà laime usspeest wifur sawas
ihpatnibas seegeli. Sawas, tas ir, sawas pateesàs dabas
un wisa, fo winsch tura par pateesibu. Wifu, bes jebfah-
deem isnehnnumeem un nefkatotees ne us fahdàm sekam!

Euhf — ta ir absolutà pateesiguma atflehgà! Ne
sabeedribas pastahweschanai wina wajaga, bet zilwekà
indiwidualai attihstibai. Zilweks to prasa preefsch fewis
fà atsewischks sabeedribas lojeklis. Winsch, fàs grib

garigi dsihwot un waldit, juht meloschanu fà sawas wis-
eefschfigafàs buhtnes noleegschanu un noslahpeschanu, fà
besspehzigu atkaphschanos un slehpschanos. Tapehz ta ir
nezeeniga, wina paschapsinai par faunu un pretiga.

Kulturas wehsture par to ir neissmelami peemehri:
fur sabeedrisfà dsihwe ir diferenzesjes, jeb tapuse daschadiga,
un daschôs lozeflôs radufes patstahwiba un paschapsina,
tur auffs allasch top wehrigas us pateesibu, wifas pret-
runas top asafi sajustas, un meli, faut sen waldoschi,
apfaroti un isahrditi. Kad tas bija, kad Greqkijā parah-
dijās tà daudsinatee sosisi, furi pirmee nehmas kritiski
tirsat wifas tradizijas un isteiza originalas, asprahigas
domas par tizibu, tifumibu, atsihschanu? Waj — kad
Spartā wif wehl strehba pee weena galda melno putru
un domaja tif, fà wislabaf „us eschinas galwu list, sargat
fawu tehwu semi“? Jeb tas notifa tifai pehz tam, kad
wispahrigà putra jau bija aismirsta, un sweedrus un
asinis lehja wehrgu bari, bet brihwee pilsoni tehrseja par
politifu un filosofiju dischôs saeimu namôs waj statujam
nostahditos laufumôs, baudija dsidro wihtu no daifi
rotateem fauseem un flausijās dscesmu un musikas skanàs?
— Un jaunafàs kulturas kustibas: humanisms, renesanse,
tizibas atjaunoschana — fas winas ir zits, ja ne brihwib-
as un patstahwibas seedi, furi weens pehz otra
usplaufa pee sinatnes, mahfflas un tifumibas foka? Tahdi
pat seedi, fahda bija leelà frantschu pilsonisfa kustiba

politiskā finā, un tā tagadējā attīstības stadijā, kura plūst vispārējā ap tautsaimnieciskiem apstākļiem.

Visas šīs kustības ir nestas no briežiem personības, kura dabūjusi vispārējo tautas laimību. Tā bijusi patstāvīgi gari, arī rakstnieki — no Neoptolema līdz Jāzēnam — un vienmēr absolūti pateesīgu aģentūru. Laimība, kuri karojuši par individuālo briežu, vienlaicīgi, arī fināliji arī tīrīti, ir no- nojodījuši melus bez kāda izņēmuma. Kā tātad šāda tīrība atjaunojās un „frīstīgā jilvēka briežības” autors Martīns Luters. „Nēvēns grehš nav tīr negodīgs, tā meli un neustībi”. Un jīz dedzīgi Kuso aizināja savus laika beidrus atgriešties no viltus un lekulības pilnās kultūras pē briežības, vienlaicīgi dabas, kura viltības nepasīst! Bet Goethes ideāls? Palasātes Jāzēnu, tā ta atmet melus pat pē savas dīvēības glābšanas. Jīz raksturīgi issakas lelais apgaismības laimība filosofu Kants, nosaukums melus par pēnāhūm a lauschanu pret sevi pašu un tēdams: „Melot ir tīpat tā mēst semē un mīdīt kājam savu jilvēka zēnību”. Prāhtneks Fichte skaidrēem vārdeem nolēds tēsi melot pat aīz jilvēku mīlēstības, un nepārspējami resoluti issauzas: „Un kad es finātu pašauli ar to atpēstī, es savu vārdu tomēr nelaustu!”

Tāpat individualisms vairs nēv ar eet. Un to vīnš arī nēdara. Pē lelās dalas šabēdības lozēlu

patstahwiba neaifeet ne puſi tiſ tahtu. Ta tiſai beefſchaft waj retafi pazet ſawu baſſi, pret wiſſfarbaſeem ſabeedriſkeem meſeem. Tad zelas konſlikti, ziņas ſtarp ihpatneju ſirds. apſinu un ſabeedriſko peenahkumu. Ziņas, kuras ir wiſ. raſtſturigaſas taiſni muhſu deenās.

* * *

„Semes behrnu wiſu augſtā laime — perſonība ir“ — ſhos Weimaras Olimpeescha (Goethes) wahrūs daudſ. fahrt rakſta pahr muhſu jaunlaiku ſadſihwi. Indiwidua. liſina peeaugſchanu agraſ nenojauſtā mehrā, zilweſa ihpat. nejo trefibu uſſwehſchanu ſauz par tagadnes rakſtura ſihmem. Un buhtu jatehlo waj wiſas gadu ſimtena eekſchti. gās pahrwehrtibas, kad nemtos tuwaſ iſſkaidrot, kā minetās parahdibas zehluſchās, Wiſu pahrwehrtibu kopigais reſul. tats gan buhtu ihſi iſſakams, proti: zilwezes dſihwibas ſpehſi ir peenehmufchees nebijufchā koplumā! Sinatniſkā atſihſchana ſchāi „dabas ſinatniſkā gadu ſimteni“ newareja nepadarit zilweſa garu bagatafu, bagatigafu un patſtahwigafu! Upgaifmodams ahrpaſauli ar Prometeja deewiſchfigo dſirſteli, zilweſs audſinaja ſewi ari Prometeja titaniſko garu. Egeuhdams waldibu par dabu ar instrumenteem un maſchinam un tapdams materiali neatkarigs, wiſch peeauga ari garigā waldneezibā un neatkaribā. Wiſch atſina attihſtibas liſumu wiſā dſihwibā, paſkatijas uſ ſewi un — pahr zilweſs bija winā peedſimis! „Zilweſs ir kaut

fas, kam jatop pahrspehtam“, wiſch iſteiza ſauu jauno
tižibu. Wiſch, atſiſchšanas augſtumōs lidojoſchais indi-
widualiſts!

Atſiſchšanas augſtumōs, bet ari daudſ leelaſōs
plaſchumōs. Dabas ſinatku un maſchinu gadu ſimtenis
weda uſ kulturas ſkaturēs jaunas grandioſas
armijas, wiſleelaſo žilwezes ſchķiru,
un uſwandija paſchus ſadſihwes pamatus.
Kulturas dſikwe wairs nebij ķa agrafās lugas, ķur pahris
waronu žihķſtas un diſchojas, bet tapa par tautas lugu,
ķur maſas kuſtas un peedalas pee galwenās darbības.
Tas bija ķa brihnums: taiſnt ſchais maſās, te bija atſkanet
lihdſ ſchim nedſirdetā ſpehķā wahrdam „paſchapiſina“!
Kaķeķž? Ūu — tapeķž, ķa tam waja dſeja atſkanet.
Ka weenigi tas te wareja glahbt, un beſ glahbina ne-
wareja palikt, jo žilwezes leelaſās dalas dſihwibas
ſpehķs naw apſlahpejams, bet katrs ſpeedeens
uſ winn rada pretſpeedeenu, reaķziņ. Paſch-
apiſinas moſchanās ir tahda reaķzija.

Indiwiualiſms wiſpahr ir reaķzija pret galigu no-
grimschanu maſā. Tās ir bailes, ķa tagadejais kulturas
darbeneeks nepaliktu par nedſihwu kulturas wehrgu, par
neko wairak, ķa neezigu riteni kulturas mechanismā.
Darba dalisķhana gan ir ſabeedriſķa wjadſiba un ta pa-
lihdſ ari attihſtit ihpatnibu, bet kad wina top par daudſ ween-
puſiga, kad wina, tā ſafot, naw wairs žilweſa peķž, bet žilweſ

leefas wīnas pehz, tad rodas nemeers ar tahdu weenpusību, fura apslahpē wīšas žitas darbības tīf uš weenas šahdas rehfinu. Kur strahdneefs deen' no deenas greešch weenu ritenti, it šā tas buhtu wīšs wīna dšihwes šaturs; fur ir tirgoni, šaldati, eerehdni un šatru mehro tīf pehz wīna šabeedriškās lomas, šatrs ir šawā aīšgaldā ar šawu etifeti, šatrs šawā mundeerā u. t. t., tur pats no šewis mostas jautajums: žif tad aīš šchim lomam, etifetem un mundeereem ir aīšžis žilwešā? Kas tur ir wehl wairaf un ne tīšai eerehdnis, šaldats, tirgonis?

Tahdi jautajumi mostas arween škalafi, un šchis individualisms ir leelās špezialisacijās un wispahr modernās raschoschānas šahrtības šēšas. Bet, šā redsejam, šchi šahrtība aptwer neskaitamus miljonus, un šā individualieem ženteeneem ir šagatawots darba laufs wisplāschafās aprindās. Uri — šo nekad nedrihšt aīšmiršt — š e e w e e š ch u dšimumā. Uri tas peeder pee nule minētās armijas Mahjruhpneezibai pagrinstot šem leelruhpneezības waras, šeweetes darbi pee gīmenes pawarda tīša weens pehz otra šfrauti no rokam. Ur to šchis pawards išpostsits un wīna šopeja išgruhšta no meerīgās peetizības trošchnainā dšihwes žihnā. Žihnā dehl uštura, bet ari dehl šawām žilwežīgām teesibām un pašchapšinas!

Tīf plāšchi ir ženteeni pehz individualitates. Pehz individualitates un pehz pate e šigumal Pateesība ir dabas šinatnu mehrtis, un pateesība tapa par šara šaužeenu ari

mahkklai, kad dabas šinatnu šaule špihdeja wisaugstakā pusdeenā. Mahkklai atteizās no wišām ščablonam, un kaut tās walfaja tiš augstus wahrdsus, kā „klasiskais daihums“ waj „idealisms“. Ta gribeja tehlot tikai pateesfo ihstenibu, gan wahrdeem, gan krahsam un škanam. Un tā ka lihds šchim fonwenzijas un antoritates stahweja zeenā un godā, tad jaunā paaudse tam par špihti tās noliedsa ar wišu kaislibu, nizinaja un isšmehja. Un tā ka lihds šchim wišu mihleja aissleht aš gludām, glihtām masšam un rahdit tiš to, kas jauks un labs, tad nu pirmais darbs bija noraut masšas un rahdit, ziš pateesibā wišs nejauks un slihts! Pateesiba, fura tapa waldosčā mehraufla ka mahkklas formai, tā šaturam. No šahkuma ta bija wairaf ahreja pateesiba — realisma un naturalisma deenās — bet ispildijuse šče leelo usdewumu un atšlehguše mahkklai wišu ahrejo pašauli, wina tagad ir padšilinajusēs, tapuse eekščkigaka un ari idealaka. Šišiologiskais impresionisms ir papildinajees ar pšchologisko. Mahkklai luhko apgaismot dwehseles dšihwi, tikai ne ar žitadu noluhku, kā zeredamata atrast wisihpatnejako, wisdšitako pateesibu.

Un tā pehz pateesiguma šauz arween škalaf, arween nopeetnaf. Uri mahkklas ruhpneeziba šlahpst pehz pateesas šaškanas starp mahkklas preeščmeta formu un ta noluhku, tapat starp formu un materialu. Tahdu ar pateesibu weenā mehlē runajosču daihumu wina teežas nest wišā dšihwē, ka namu buhwē un istabu isgresnosčanā, tā žilweka

apgehrbā. Nekad mahfflā naw tiġ faisligi eenihdets wijs
fas neihsts, wiltots, nekā muħsu deenās. Nekad ari mešt
un ſawas pahrleezibas aīfleezſchana naw tā noſoditi, fa
leelā indiwiġualīſta Jbſena dramās. Neuſtiziba ſew paſcham
— tas ir wina azīs leelaſais noſeegums, wehl leelaſs, nekā
jeb fuŗſch noſeegums pret ſabeedribu. Un tapehʒ: „Par
wiſām leetam, eſi uſtizigs pats ſew!“ ſchim Polonija
padomam iſ „Hāmleta“ ir tagad pilna ſkana. Un „e ſi
p a t e e ſ i g s!“ ſkan tam lihđſi.

* * *

E ſ i p a t e e ſ i g s !

Waj zilweſs to war? Jhpaschi tagadnes zilweſs?
ſchi praſiba naw maſa — waj ta neeet pahr wina ſpehſeem?
Waj wina ſpehſi ir tā auguſchi, fa waretu to iſpildit?

Beſ ſchaubam, ſpehſi ir auguſchi! Wiſi kulturas
panahſumi par to runā. Bet nu mehroſim, fa auguſchas
— p r a ſ i b a s, un zilwezes lepnaīs genijs nolaidīs ſawus
ſpahrnus. Praſibas ir auguſchas wehl ſtipraſi! Uſwelſkam
ſch o regiſteri, un tuhlin diſonanʒe pehʒ diſonanʒes, meena
ſkarbaſa par otu, lauſchas mums wirſū.

Nesamehriba ſtarpspehſu un praſibu augſchanu ſlehpjas
wiſu to rakſturigo konſliktu ſaknes, par fureem ſolijamees
runat. Katrs ſajuht, fa dſihwes noteikumi tapuſchi gruhtaki,
wajadſibu mehŗ audſis, fa lihđſekki neſedſ praſibas.

Pahrmainas raschoschanas fahrtibā leefas usnahkuschas fā saglis nakti, un fabeedribas lozeffi nam sagatawojuschees us tām. Jhsti par muhsu weetejeem apstahfkeem tas sakams, fur minetās pahrgrosibas eerosfnatas no lihds tam pasweschās Reetumu-Eiropas kulturas, un dauds kas jau gatawā weidā pahrnestis fchurp un eedehtits pilsehtās. Neseneem klauschu nesejeem nahzās peemehrotees teem. Kas nule bij semneefi, wajadseja zihnitees augschup par pilsonu fahrtu waj stahtees ruhpneezibas darba klauschu rindās. Wisur wajadseja jaunu spehfu un jaunu usfkatu. Tapat fā wisai jaunai paaudsei, furai skolas tapa par plaisu starp mahjās atstahteem wezakeem un pahrnesa jaunus gluschi zitā pasaulē.

Ko tas nosihmē? Tatschu to, fā tahdā pahrejas laifmetā, fur pagahtnes atleefas zihnās ar nahkotnes formam, ir tagadnei loti nenoteikts waigs wiņu midū. Kur us wežām drupam tikpat nedroschi stahwet, fā eedroschinates nowilft pilnigi „wezo Adamu“, tur wajaga loti dauds spehfu, lai wispahr turetos us fahjam. Kur nu wehl, lai turetos taisni!

Mehs waram fkatitees, furp gribam — wisur redsam, fā taisni nostahwet isdodas loti reteem. Un fā wispahrim walda schaubischandās, nedroschiba un nepateefigums. Dabas finatniskā domaschana ir asinajuse fskateenu isschkirt, kas pateefs, kas nepateefs; realisms eewedis dsihwē wairaf atflahtribas un apgaifmojis daudsus faktus; un taisni tapehž

nu friht jo leelafā swarā, fahdi ir atflahtibas usftati par fatru zilwefu, fā sabeedriba skatas us wīnu. Zilwefā dšihwei tapeh3 wajadsetu buht ihstakai un gaischakai. Bet fā, ja nu tā naw? Ja zilwefs ir wahjafs, nekā tam wajadsetu buht, naw tif bagats, fā wina stahwoflis prasa, waj ir gan saraufis naudu, bet naw tizis pee tās isglihtibas, fo mehds peedomat pee turigeem burschujeem? Kā tad?

Nu — tad wīsch sawu stahwofli tatschu neatstahs! Tad wīsch daris wīfu, lai pasaule tomehr domatu, fā wīsch peepilda sawa stahwofla prasības. Wīsch isli fse es tahds, fahdam tam wajadsetu buht! Jo wahjai zilwezet par leelu laimi, naw wehl tahdu Rentgena staru, ar fo eefstitees ari zilwefā garigā eefschēnē. Tapeh3 par eefschēni ruhpetees naw prahtifā sinā swarigafā leeta. Turpretim, fo gan wīši reds, un bes fahdeem Rentgena stareem, ta ir ahrpuse, issfats, un par to nu jagahdā. Kahds tu israhdees, issfatees — to reds un spreesch fatrs; fahds tu efi — reti fahds, waj neweens. Seelā dšihwes mahfslā tapeh3 ir: isliftees, leefufot, melot! Jo leela taisni muhsu laifōs, fureem tif dauds prasību peh3 pateesiguma. Tif dauds, fā newar tās peepildit un tapeh3 pahrfahpj. Kahre peh3 pateesības un fahre peh3 willus — tās abas solo blafus weena otrai muhsu deenu saulē.

Waj demonstret to sewischfi pee fatras dšihwes no-fares? Rahdit schos kontrastus basnizā, walfts dšihwē, laulibā, audsinaschanā, sinatnē, mahfslā, awischneezibā,

ſaweeſigà dſihwê? Tas buhtu tapat gandrihſ, fà rafſtit tagadnes futuras wehſturi. Rafſtit par **dogmu waldbu**, fura m ſinatnes gaiſmâ metas tiſ ne omuligi, bet furas tomehr welſ ſawu apbrinojami ſihſſto dſihwibu. **Netiz tam untatſchu padodaſ zeremonijam**, lai ſew un ſawejeem genhto dſihwi nepadaritu wehl gruhtafu . . .

Un tad ſwarigà nodata par laulibu . . . Wiſſi ſwirbuki tagad ſchiwina to pateefibu, fa dſimumu kopdſihwe beſ mihleſtibas ir breeſmigs grehſs un ſauns, fa ne nauda, ne ſpaidi, ne ziti ahreji apſtahſſi to neattaiſno. Bet neſſaitami praktiſe ſcho grehſu un ſaunu beſ maſaſas noſarſſchanas un ar laulibas ſegu pahrwelſ wiſnezeenigafos melus. Seeweetes ſtahwoſſis tapis tiſ gruhts, fa daudſam ideali buhtu tiſai trauzeſſis jihnâ pehz maiſes.

Uri pedagogi fina daudſ jauſu wahrdu, bet ſwaida jo projam behrna garu no widus laiſu uſſſateem weenâ mahzibas ſtundâ uſ druſzinam no tagadnes otrâ ſtundâ. Reſultats paſaules uſſſatôs ir chaosſ. Reſultats wehlafâ dſihwê tas, fa wezeem uſſſateem irſtot, bet jauneem nenoſdibinotees, zilweſſs ſahri grahbj pehz wiſa, ar ſo tiſ pildit ſawu garu un ſas ween ſola weeglu atbildi uſ dſihwes pamatjautajumeem, ſahdi ſatram uſmahzas. Wiltigi praweeſchi te nahſ fà gaiditi, un ſpiritisma ſehrgai ir bagata raſcha.

Wispahr zilwefa dšihwē eenahzis tif dauds no finatnes un tehnikas, tam jasaduras uš katra soła ar tahdu mudščekli nesaprotamu leetu un šweshu jehdseenu, ka wihsch pa taisnu zetu te neteef zauri. To wišu wajadsetu pehz labas taisnibas šaprast, šo tur reds un laša un runā, bet šā lai nu šaprot, šad nepahrwalda ne paščas pamatmahzibas par dabas parahdibam. Ais pamatu truhkuma newar pilnigi šaprast ari tahlafos isššaidrojums; bet mešlet ššaidribu par pašcheem pamateem, atšihtees walsirdigi par wišu, šo nešin, tas leefas par šaunu, šad grib ššaititees par dauds mas isglihtotu, šam finatnes ahbeze buhtu jasin. Aesinaschanu apslehpj, leefušo, it šā wišu šinatu, un tā pawišam atradinas no šakarigas atšihšchanas. Šakarigas atšihšchanas — ar šo naw wis prašita daudššinaschana. Isglihtibas nošihme neatkaras tif dauds no ta, zi ššina, bet šā to ššina, ziš organisššinaschanas materials ir peeweenoees zilwefa garigai pašaulei. Aas ar to pašchu masumu buhs pilnigā ššaidribā, tas šatrreis warēs eet tahlaf, šurpretim pawiršči isglihtotais wišu muhschu paliks tukšchu šalmu kuhlejs un frašu waronis.

Moderna zilwefa tikumis šā pašauļe leefas waj wehl behdigaka, neša intelektuala. Updomašin tif: šad tagad tirgonis, waj šimikis, waj žits šinatu tikai to, šo šinaja tirgoni un šimiki šimts gaduš atpašaf, tad tee neweenu deenu newaretu pašahwet. Bet par ziš bagatafa tapuše tagadnes zilwešam moralisšā širds apšina, neša pee agrašo

gadu s̄mtenu pilsoņem? Kur tatschu jauni d̄s̄hwes
s̄areschgijumi nah̄ t̄apat, f̄a jauni sinatniski atradumi?
Tas ir jafonstatē, f̄a zilweks naw audsis ari jaunām
tifumiskām prasibam, un tapeh̄z nefah̄ds brih̄nums, f̄a tif
weegli peedsih̄wo tifumisku bankrotu.

Mah̄f̄lā nepateesigums zefas tiskab no mah̄f̄lineefu,
f̄a mah̄f̄las bauditaju nespeh̄jibas. Wah̄jafee gari gan
atstah̄j wežās s̄chablonas, bet tad tapat pasaudē s̄ewi, f̄ad
metas fopet „flawenos“ modernos, nosfatotees no teem
daschas ah̄risch̄ibas. Tā wini peewit s̄ewi un peewit
publiku, kura ari daud̄sreis speh̄j apf̄ert t̄ifai ah̄reeni.
Geniju s̄apraschana un zildinaschana jau ir laba leeta, bet
red̄sot peepeschi wifus weenā meh̄lē deewojotees, f̄a teem
peem. Wagners h̄es gala patih̄f, nopeetnam mah̄f̄las
draugam metas bail no tah̄dām urjawam. Metas bail,
f̄a tee laudis nepeewit s̄ewi, neleefuso t̄ifai modes peh̄z un
melo par d̄aistām juhtam, fur pateesibā nefa nejuht, waj
pat juht f̄o pretigu.

Bet ih̄sti us publikas wah̄jibam s̄p̄efulē a w i s ch =
n e e z i b a, eerauta konfurenzes jih̄nā, f̄a fursch zits weifalisks
usneh̄mums. Nopeetn̄afai preseī tapeh̄z ir daud̄s gruh̄taks
stah̄woflis, f̄a leelafā d̄afā awischu n e w a l d a nopeetniba.
Ur wahrdeem, furi weegli eetef publikas ausis, f̄a: „pro-
gres“, waj „tauta“, „patriotisms“, awises isgah̄dā lasitajeem
jauku f̄rds meeru, bet dah̄rdinadamas melu pehr̄fonu pah̄r
konfurentu organeem, f̄a „tautas nodewejeem“ u. t. t.,

dod lasitajeem tiskpat katram weeglo laimi eedegtees wiswehtafàs dusmàs. Kad wehl „tautu“ pasmihdina, tad „tautai“ pilnigi peeteef, un par to wina godigi aismafša.

Saweefigo sadfihwi padara neihstu ihpaschi winas elementu leelais raibums, ta nejauschiba un paraschu spaidi, fahda wada zilweku eepasihstinaschanu, nereti pret wina paschu gribu, bet wet scheferschtus zefà, fur satiffmè gribetu parahditees pateesa personiga iswehle no abàm pufem. Tà fa saweefibàs neweenu neswer „netto“, t. i., pehjs eefschejà fatura, tad te wisahtraf eerod pawairot sawu swaru uf ahrejas tschaulas rehšina. Tschaula tà beidsot isnahš ta swarigafà un speesch katru jauneenahzeju respektet wina. Semafàm schfiram lihds smalfakai dfihwei pazelotees, fà par lahstu ir jalofa zefi wezo, nodrahsto pilsonu fonwenziju preefschà, furas pate ihstà sabeedriba jau no kratijuse, un fo leeto tif pilsonu padibenes, ar furàm semafàm schfiram wispirms isnahš darischanas. Tàs tà peesawinas taisni formas bes dfihwibas, wifas tiskpat neihstas, fà papira apfakles un apfeltitee blefa gabali. Pateesam zilwekam ar neleefufotàm juhtam un domam tur naw weetis. Ar neleefufotàm, fas nenofihmè, fa ar wisadàm neglihtàm un rupjàm juhtam. Tahdas ir jaarpspeesch un jaisnihgina neween weefigà sadfihwè, bet wifur un pawifam; tiskai saweefigà peešlahjiba deemischehl masaf apspeesch tās, nefà tahdas juhtas, furas tiskai dabigas un neapspeestas buhtu glihtas un labas. **Ihfi fakot, muhsu „labato familiju“**

faweesibās ir daudz wairak nepateesiguma, wisadas
 pusekolehtschanas un dsihwibas truhkuma, nekā
 semako schkirn sadshiwē.

Wiss sabeedriffats melu mudschellis isbirft fā pelni
un putefli no pahrstta traufā, kad sabeedribā zelas fahda
schelschanās. Kad agrafce draugi top eenaidneefi, fās
agraf wilka pee weenas partijās ferras, atfriht nost u. t. t.
Cad peepefchi tee fina weens par otu tif dauds launa un
tifai launa, fates pretineefs israhdas tahds radits muffis
un nezilweks, fa pawisam newar saprast, fā schee pafchi
zilweks nezif deenu agraf sneeguschees rofas. Zif wiltibas,
leefufoschanās naw bijis winu fatiffmê! Kā wiltiba tifai
tapeh3 leetota, fa patefibu azis teift naw bijis dukfchas,
bet, ari materialā finā, isnahzis prahtigafi paturet firds
domas firdi.

Dahrskatot wifu wehl reisi, war teft, fa leelà data
nepateesibas sadfihwè nahf no tam, fa zilwefti, furi naw
peemehroti fawa laifa un stahwoffa prasibam, tomehr ir
speesti schai laifa un stahwoffi pastahwet. Wajadsetu
leelafam buht, nefà ir, to fatrs pee fewis flusi fajuht; bet
tà fa schis ufawums ne ar fahdàm godalgam naw is-
dsehschams no neespehjamibu farafsta, tad atleef weenigi
— isliftees leelafam! Kà modes dama ar wifadeem
„fnifeem“ padara sawu issfatu flaisafu, tà wifa fabeedriba
grib issteeptes atflachtibas azis. Nefahds brihnums, fa
tà muhschigi uf pirfstigaleem staigajot un steepjotees, rodas

musfufu eefaisums, un fā tas, fās wifū fwaru leef uf
ahreeni, pats fēwī nefad nejuhtas fā mahjās. Weenatnē,
fād no reibona atfchirdfis, winfch newilus eefkatas fēwī,
tam top tif neomuligi ap duhfchu, fā apmehram tuffchā
iftabā, fur naw ne galdū ne frehflu. Winam bail paſcham
no fewis, jo fche luhf uf winu tuffchās dſihwes tuffchā
chna — garlaijiba!

* * *

Tahda iſſkatas ſabeedribas leelā melu aina, un gruh-
tas juhtas dweſch no tās pretim. Gruhtas, bet tomehr
ne iſſamiſuma juhtas. Jo, fā teifts, muhfū laifs ir
konſiftu laifs, konſiftu ſtarp peeaugfcho indiuidualiſmu
ar ta praſibam peh3 abſoluta pateefiguma, un ſtarp 3'lwefa
beſſpeh3ibu, furam dſihwes 3ihnas ſtraumē pateefigums ir
pahrfmaga naſta. Pateefigums wehl naw uſwarets, tas
3ihnas, un beſſpeh3iba ir wina eenaidneefs, garigas ener-
gijas truhfums tam ſtahjas pretim. Kā ſureedru rafſt-
neeze Ellena Key ſaka: „Mehs neefam ne tif neſchehligi,
ne tahdi muſki un meſkuli, fā rahdamees. Tifai daudf
glehwafī mehs eſam, nefā domajam. Uif glehwulibas
mehs apſpeescham un mo3am, ai3 glehwulibas melojam
un atraujam 3its 3itam wina teeſibas.“

Scho glehwulibu mums eeaudſina jau no maſam
deenam un eeteiz par wiſderigafo cere3i dſihwes 3ihnā.
Un derigafais tas ari ir, tai ſinā, ſahdā to domā. Jo

stahwet p-fcham us sawâm fahjam, aistahwet wisur faru
firds pahrleejibu, ta nekad naw weegla leeta un wismasaf
muhsu deenâs. Eeftees un lozitees muhs tap hz mahza,
freesch atteiftees no sapna: sawu zelu eet! Mums eefaf,
zif tas ir gruhti turetees par fahdu pilnu weenibu, tur-
pretim zif isdewigi pe-sketes par fahdu no tam nullem,
ar fo apfihniê tos miljonus un pahraf daubjos. Tew buhs
tist labâ weetâ un pelnut jo wairaf jo labaf neudas —
tahda bauschfa gan naw raffsôs nekur, bet par to tas ir
weenigais un pirmais, fo pateefi nem nopeetni un pehz
fa eefahrtu wisu zitu. Mums rahda zefu us
fabeedribas augstumeem, fur mihfîtas
drehbes walfâ un apfelta tetu dej, muhs
beedina peederet pee ta masâ pulzina ar
stihwo muguru, furi wisôs laifôs runa-
juschi to, fas bija us firds, pateefibu
ar sewi turejuschi dahrgafu, nekâ ween-
lihdsibu ar ziteem, furi paschi eeguwa-
schi sawas tifumigâs mehtraufas, bet
nawleenejuschitâs no wadoneem unpasih-
stameem. Schee pahrgalwji teefcham fa-
nehmuschi sawu algu: waj maifes truh-
fums, waj drihfs, tragisfs gals — luhf
winu neisbehgamais listenis!

Teescham — individualisms un pateefigums ir lost
nepraktischi un tapehz glehwuliba un meli teef kopti un
ustureti. Waj tee uswars? — Teifsim drofchi: nemuh-
scham! Un no-ratistim nu pesimisma f hras un rahdi-
sim, fur leetai ir otra puse...

Zilwefi dſihwo ſabeedriſſā kopdſihwē un padodas ſinameem noteifumeem, ſahdus kopdſihwe praſa. Bet kopdſihwē attihſtas ari ſatrs zilwefs par ſewi, uſplauſt wina ihpatniba, un tai ir praſibas, furas nereti runā pretim ſabeedribas noteifumeem. Sabeedriba praſa pateſigumu tīfai tur, fur tas noder winas intereſem; indiwiids praſa pateſigumu wiſur. Zelas konflikti. Tee nereti ir ſahpigi, bet — tas ir weens ſas teeſa — beſ konfliktēem progreſs naw domajams! Ur ſabeedriſſam intereſem, winas uſtureto morali un eeraſham zilwezes attihſtibai wehl nepeeteef. Tās ir konſerwatiwais elements, tās nodibina un uſtura to, ſas jau eeguhts. Uſ preeſſchu turpretim wed, jaunās wehrtibas eekaro indiwiidualee zen-teeni. „Indiwiidualiſms ir ziwiiliſazijas ferments, jeb raugs,” ſaſa ſahds wehſturneefs. Ka ſabeedribā ir noſihme netif tam, ſas wiſpahrigs, bet ari, ſas atſewiſchſs, tas dara dſihwi baſatigaku, pawairo winas ſpehſu kop-leelumu un dod dſihwei arween jaunus eeroſinajumus. Mehſ jau redſejām, ſa wiſās leelās kuſtibās indiwiidualiſms bijis dſinejs ſpehſs. S chīs kuſtibas ir neſtas no patſtahwigeem leeleem gareem, furi pirmee ſutufchi pretrunas ſtarp ſabeedribas ſaſtinguſchām formam un to, ſo praſa zilwefa ſirds-afſina. Neſſatotees uſ pretſpehſu no leelās maſas, fura peeraduſe pee **paſtahwoſchā, un no ſariſejeem nn ſadnzejecem**, furi no ta paſtahw, wini ir pazehlufchi ſawu baſſil! Winus bee-dina, attura, lai neſatreez galwu pret ſeenu, bet ſo tas wiſs lihds? Wini eet bojā, bet aiſ wiſneem zelas ziti — wiſur un ſatrā laiſ-

metā. Galwa ir satreēta, bet ašins traips, kas palizis pee wežā muhra, tas runā par notikūšo, un tāsni no Golgatam usmostas wairak širdsapšinu! **Tās usmostas, patstahwigums aug un — uswar!** Schee zilwezes leeleē gari ir tee, no furu nopelna mehš dšihwojam, wini, furu droščais patešigums no lihšzilwekeem nosaukts par beskaunibu, netikumibu, bet no wehlašām paaudsem teē apdseedats un peeluhgts šā warondarbs. Tas ir tas pats Schillers, karam pirmās lūgas dehl wajadsēja behgt wajatam, bet karam nu riško pēminas šwehtus, zē pēmineklus, šo školās mahzis no galwas un katrs gķh-wakais birgelis peesauz, zē tē prasdams. Wini ir uswarejuschi un par šabēdribas apšinu tapis tas, kas zītšahrt bija nexttauta indiuiduala apšina.

Indiuidualisms arween ir uswarejis. Winsch arween bijis dšihwes ferments un galwojis par nahkotni.— Tāsni daudšee konflikti jau leezina, ša wina spēhki aug. Indiuidualisms nekad neišnihzinās šabēdrisko dšihwes weidu, kurā winsch pats ir attihstijees un kurā weenigt war attihstitees. Numš tatschu ir daudš kontrastu, bet mehš šinam: tee šalpo progresam. Ir peeaudsis starptautiskums ša wehl nekad, bet spēhžigs tapis ari nazi-onalisms malu malās. Organisejas trestī, šindikati, karteli, bet arween šingrafi usstahjas ari zilwešu atšewišķšas tēšibas. Ne, indiuidualisma wehl naw par daudš, un tīkai no wina žerama ir labaka, laimigaka nahkotne. Naw šaudejuschi šawu šwaru leelā Perišla wahrdi: „Tizeet, ša laime pastahw brihwibā, bet brihwiba droščširdibā!“ Un tas lai ir muhsu beidsamais jau-

tajums: kas galwo, ka pateesigumam peeder nahkotne,
un ka schi nahkotne nes zilwez: i leelafu laimi?

* * *

Nahkotnes praweetojumi ir allasch tika tiftahf
droschi, jif tee atbalstas us spreedumeem par pagahni
un tagadni. Lai wehrotu dauds mas, ka buhs, jasin, ka
ir bijis un ir tagad. Bet apraugot lihdschinejo kulturas
gaitu, war gan teift, ka ta galwo par nahkotni. Ka
wisi tee spehki, kuri radijusch muhs laifu in-
dividualismu, schee zenteeni pehz patstahwibas
un pateesiguma — neapslahpes, bet, nesti no
arween prahwaka skaita spehzigu raksturu,
peenemsees ka lawina sawa leelumā un ar-
ween ahtraf dosees pretim sawai peepildi-
shanai. Wispirms dabas sinatnes, kuru mehrkis ir ab-
soluta pateesiba, schfihstis jo projam apsinu no nepatee-
sibam un mahatizibas. Jo „Mit unserem Wissen wird
auch unser Gewissen geläutert“, saka kaks prahneeks
(ar sinaschanam top schfihstita ari firdsapsin). Un kad
mahksla turpmak ari nebuhs tika realas ihstemibas at-
spoguļojums, bet meklēs pehz idealeem, pehz „leela stila“
u. t. t., tad ta ir sihme, ka wina, kas pasihst pateeso pa-
sauli, ir usgahjuse plaisas un nesaskanas, un ar jo karstam
ilgam raugas pehz pilnigakas saskanas un pateesibas.
Tapat ar seeweeschu kustibu raijas dauds spe'ku, kurt
pawairo patstahwigo indiwiu skaitu. Dauds waschu friht
un melu perekti isirj. Gimenes diihwe top gaischaka un
zeenigaka kalpot zilwezes attihstibai. Ta sprausch ar
swehtu apsinu sawas frakhs to laulibas idealu, ko Niezsch

dewis. „Dahri sew tew buhs augstaf augt — uf to lai-
tew palihds laulibas dahrs!“ un „Lauliba — tà es
dehweju diweju gribu radit to weenu, kas wairaf ir, nefa-
tee, kas wiñu radijuschj.“ Warena atbalis, fo eeguwa
Jbsena „Nora“, ir lepna leeziba par to, kahda nopeetniba
un paschapsina tagad rosas seeweeschu dsimuma. Bei
seeweeschu kustiiba ir tifaì data leela sabeedrisfaja
— un kas par wiñu teifs, ka ta stahwetu uf weetas?
Kam azis ir redset, tas lai reds, ka ta ar dsihweem
ideekem apauglo wisas aprindas, pat tās, furu materiels
interes runa pret to, un ka no schejeenes pluhst atjauno-
taji spehki uf wisam pusēm. Zeeniba pret individualo
firdsapšnu šķan no Harnacka wahrdeem, ka: „Dewa
walstiba nahf tà, ka nahf pee katra sewischki,“ un „Eba-
ka taisniba ir ta taisniba, kura paleef spehka ari tad, kad
gremde tās mehrauklu paschos firds dsifumos“ (Wes. d.
Chrftt. 45. l. p.). — Zeeniba pret zilweka firdsapšnu
wed sew lihds zeenibu pret zilweka dsihwibu wispahrim.
Zildina kulturas darbeneekus, kas taisa zetu starptautiskā
meera idealam.

Zihna pret gtehwulibu, garigās energijas pawairo-
šana — tà iksmā waram šķemt wiskus minetos, zeribu
pilnos zenteenus. Tee attahlina dsihwi no neschonibas
un padara gluschj zītadu. Pirmatneja sabeedriba agraf
domaja bijuschu wisleelako patstahwibu, bet israhdijs, ka
tur patstahwibas ir wismasaf. Tifaì ar kulturu dsihwe
tapuse tahda, ka sabeedriba tapuse zeeschaka, ta sneeds
dauds wairaf sabeedrisfo labumu, un tomehr attihstijuse
sewi ari individualismu un atkauj atšewischkeem lozefkeem
wiswairaf brihwibas. Neschonu weenigais mehks ir

glahbt meefigo effistenzi un tur wajaga ari wiltibas. Tagad meefigā dšihwiba ir droščaka, un zilweks wairaf aistahw sawu garigo „es“. Tapehz pee mesčhoneem meš leezinaja par garigo pahrafumu, turpretim pee žiwiliseeem to pasču leezina patešigums.

Sčai attihstibas wirseenā peeaug ari žilwezes laimes šajuhtas, furas ir teesčt atfarigas no to dšihwibas spehfu mehra, šo žilweks eeleš sawā dšihwē. Šcho dšihwibas juhtu šopsanu padara glehwuliba un nepatešigums tuhš-šoščahrt nabadšigašu, nekā ta waretu buht. Eedomasimees tš šcho juhtu un dšihwes bagatibu, šahda waretu buht! Kad mehš eedroščinatos dšihwot pehz sawas šudsapšinas un mahžitos panešt to pasču pee žiteem; **kad apleežinatūm to tizibu, šo esam eeguwnšči, un ne to, šo esam pašandežušči**; paturetum sawas šchaubas, kad ari redšam pašleezibu pee žiteem, bet turetos pee sawas pašleezibas, un šaut žiti par to frata galwu; gan atšihtum un šemotos ta preeščā, šo nešinam, bet šepotos un aistahwetum to, ar šo esam nahkušči škat-šribā; un par wišam leetam, kad nemelotum, bet eedroščinatos šaukt sawu glehwulibu par glehwulibu un newis glaudit to par mehrenibu, peešahjibu, godbijibu u. t. t. Tad nenojauštas šawadibas raditu bagatibu tur, šur agraf šija tukšnešis, tad abeem dšimumeem buhtu šatšfme tagadejo mašeradu wētā; buhtu domu ismaina atšahhtibā un ne domu wiltoščana; štipri nodibinati uššfati, bet ne neešoščanās ar frašam; darboščanās un ne mašhinat šihšiga kustiiba; rasčoščana un ne atgremoščana; **tiziba, ne dogmas!**

To nahšotue šola. Tahdi ideali mums mahj —

gan augsti, bet dšihwi deefgan, lai waretu teem tuwotees ar fatru dcenu. Sasneezt absoluto pateefigumu zilweze nefasneegs nefad, tīkai tuwofees tam, fatru nepateefibu šajusdama arween reebigafu, un pateefibai arween beeschafi uswarot. Un arween beeschafi ar laimigām šekam, wismas tahdōs gadijumōs, šahdōs tagad pateefiba mehds nešt postu. Jo šapehž Hjalmarā dšihwe bija zelta uš me- leem? Mehš sinam: Hjalmarš bija wahjšh raksturs, wina Gīna tīkai apstahšla špeesta bija dewušs laulibā. Bet tahdus raksturus un tahdas laulibas mehš nahšotnē geram redset masaf. Tapat wiši žiti konfliktī ir tīkai šekas no šahda šabeedriška pahršahpuma, šahdas zilweša kri- šchanas. Wišpahš no wina garigās wahjibas. Nemot peem. ugunšgrehša gadijumu teatri: waj meli buhtu wajadšigi, ja wiši špehtu šawalditees, nesaudetu apdomu un tā tihšhi nešfreetu pošiā? Kad reiš, šahšta, tahdā ugunšgrehša gadijumā, wišpahšigai panīkai išjelotees, weens drošširdīgs wihrs pilnā balši apšauzis wišus, šo- lijis nošhaut, šas druhsmešees waj fleegs, un tā peespeedis publiku šawalditees un meerigi un beš breešmam išeet — waj, ja wiši buhtu tīš drošširdīgi, wajad etu šahdu melu un breešmu pilnas druhsmešchanās? Tapat ahršts drošhi teišs pateefibu šlimneekam, ja šinās, ša tam darišchana ar šipru raksturu, furpretim wišwairaf šaudšigas wišchanas praša „wahjais dšimums“, šas newar tīš daudš panešt. Wišs tas leezina, ša ar rakstura wahjibu meli šahw un kriht. Kriht, indiwiđualai patštahwibai augot, šo, ša redšežām, nahšotne mums šola.

Šchimbrihšham pateefiba wehl ir daudšreis pahraf šahpiga, bet labaki arween, panešt šchis šahpes nekā tās

garam laist. Lai gan pateesiba ir stiprs wihs, tatschu, ka Heije saka kahda stahjiina, jo wairak to dser, toteef wairak war panest, dauds wairak, nefa sahkmā pats buhtu domajis. Tapeh3 Minjonas mihlais luhzums: „So laß mich scheinen, bis ich werde!“ naw katra nosihmē paklausams. Ur isliſſchanos ween nefas ihsts nerasees, ja nebuhs darbīgas gribas teesham ihstam buht! Panesta pateesiba allasch wairos spehkus, lectoti meli tos masinas. Meli ir abejās pusēs greeſigs sobens. Neskaitami tee gadījumi, kur aīš labeem noluhkeem slehptā pateesiba tomehr nahk gaismā un nu padara dauds leelaku postu peeta, kas ar meleem ween turets. Tahds tad beš glahbschanas pasudis.

„Tapeh3 noleekat melus un runajat pateesibu,“ škan wežā mahziba. Tikai tagad spehzigafi un ar dšilaku pahroleezibu! Kā attihstibas swaigsnes westā pašaulē, ar paradisi preeſſchā, ue aīš muguras. Ta ir leelā starpiba!

Tapeh3 ar jo leelakām zeribam: noleekat melus! Uš katra sola tas ir eespehjams, jo zīf naw tahdu melu audsīnaschanā un gīmenes dšihwē, kuri nes tikai launu ween, breeſmīgu launu, un wīnus atmetot zeltos wīseem tikai labumi! Katrs nopeetnaks zilweks reds wīnu postu, šludina pret teem mahziti laudis un pedagogi, bet pašakās aprindās wīni esafknojuschees par tīf dšilām parasham, ka wairakeem dšimumeem buhs jastrahda, lai nogahstu no sewis wīnu lahstu. Teesham newaram no-beigt, neusrahdijschi wismas weenus no tahdeem wisnezeenigakeem meleem, par fureem daudsi šcho baltu deen ir aplamās domās.

Zilwekam wisa tikumiskā nahſotne atſaras no tam, ſchdus uſſſatus winā eecaudſina par dſimumu dſihwi. Ihſti tagad, ſur dſihwe nenorit wairs weenfahſchā patriarchaliſkā fahrt bā, tikumiſſās praſibas ir jo ſwarigas. Un te — behrnu audſinaſchanā, neſkatotees uſ wiſām pahrmainam, paſtahw ſā paſtahwejuſe gadu ſintexuſ wiſā ſawā nejhſibā ſen no prahtigakeem apſarotā ſtarſa paſajina! Katrs juht, ſa ihſti lābi ar winu naw, lai gan tiſai ſmalſjuhtigakee no ſaweem pcedſihwojumeem atjeras ihſtās neapraſtāmās breeſmas. Negribu tehlot, jif leela noſihme pirneem eeſpaideem behrna dſihwē, ari wina pirmām ſchaubam, ſo winā ſajeſ pretrunas ſtarp to, ſo winam eeſtahſta, un to, ſo wiſch pats ſahſ nowehrot, dauſſreiß tiſ ſmalſi nowehrot, ſa wezaſi to nemaſ nenojaufch. Jau te pamāſam war ſahſtees nopectna kriſe, bet ihſtais ſiteens wiſai eekſchejai paſaulei nahſ tad, ſad nu wiſch dabū dſirdet to „pateefibu“. Jo no ſa wiſch to dſird? Wajadſetu gan ſagaidit, ſa pee ſſaidribas winu weſiu paſcha wezaſi, ſuri weduſchi winu maldibā. Wezaſi, ſa tuwaſi, iſſkaldrotu winam wiſu ar wiſmaſaſ ſaunām ſekam. Bet ſaſeet: jif ir to, ſam wezaſi bijuſchi par iſſkaldrotajeem? Man bail, to buhſ pahraſ maſ! Jo wezaſeem jau arween leeſaſ pahraſ agri, tee it ſā meerigi geida: ſaſ' gan behrnuſ pats tiſſ gudrs. Teeſham — gudrs wiſch ari teeſ, bet ſā? Quiſchi un meitas mehdſ tapt winam par ſkolotajeem wina ſwarigakā leetā, arween ſweſchi, un arween tee, ſuri nemaſ negrib winu pamahjit. Ne, tur naw ne domas no nopectnibas, taiſni ſobochanās ir winu noluhſ. Ur netihreem nageem wini aiſſſar behrna ſaſarus ar wina wezaſeem, lai preezatos, ſa nu

winsch nabadsinsch apmulst no besgaltza fauna. No fauna, jo winsch reds, fa par to atnirds sobus, fa neweens par to nerunà zitadi, fà ar b-skaunigeem smeefleem. Tà zif wefs bauda pirmo reis no atfinas foka, fa nu bail winam metas wezakeem azis fkatitees, un us wisu muhschu winam ap domam par dfinummu dsihwi fkan tas lopiffums, ar fo winam pirmo reis pasneedsa schis domas. Tas winam leefas faut fas sems, fleepens, un nereti pawed us nezakeem wisu wina tisumibu.

Ja, bet fo tad? daudsi waizàs. Un wini brihnesces, kad ari te prassim: pateesibu audsinaschanà. Wineem te pateesiba leefas tahda neehrta, neeeniga, pretiga, jo wini mehro wisu pee sewis, ari masus behrnus. Wini domà, fa te pateesiba waretu behrnu samaitat. Paschi sawà nepareisa audsinaschanà cesihduschi par dabigeem apstahfkeem nedabigi femus usskatus, wini nu domà, fa ari behrnam tas liffes tapat un taps neomuligi. Ta ir leela maldtschanàs. „Topeet fà behrni“, wajadsetu ussauft winem, lai wini atdabutu sawu nopectnibu par nopectnam lectam. Jo behrns ne par fo nesmejas netihrus smeeflus, bet us wisu skatas ar swehtu nopectnibu, ar toteef swehtafu, jo leekafu reds fatras leetas nosihmi. Sinams, fa dfinummu safarus winsch newar tuhlin saprast, fà jau newar saprast us reisi neweenu parahdibu. Un wairaf, nefà winsch war saprast, jau nenahfas fskaidrot un buhtu welti fskaidrot. Ja winsch ari jautà, fo audsinatajs nemahf isskaidrot, tà fa tas waretu saprast, tad arween labafi atstah to neisskaidrotu, nefà isdomat melus un stahstait. Us zif daschu behrna jautajumu audsinatajs pats nesin atbildes — waj tapeh3 par wisu to winam isdomat pasafas? Tas winam

nenahf ne prah̄tā. Uri par d̄sinumu safaru leelafā dafa
iswairitos no pasafas, ja tīf ſchi pasafa nebuhtu tā is-
platita un fatrai wezenei tuhlin pee rofas. Wīnu nem
tapeh̄z, fa wīna ir, ne druſſas nepahrdomajot, waj ta der
waj ne. —

Ka dabigs jautajums par d̄sinumu jautajumu ir
eſpehjams un neſ wiſſwehtigafos auglus, to nenah̄ſas
wairs peerah̄dit wahrdeem, kad to peerah̄dijufe jau pate
d̄ſihwe. Kulturas tautu intelligentatās aprindās ſtarķa
paſazina ir nomeſta pee malas, un ſinamas daudſas at-
ſauſſmes no tehweem un mahtem, furas ar to grib rah̄dit
iſto zelu lih̄dſzilweſeem. Es atſtahtīſchu weenu gadijumu,
fo uſſihmejis reh̄z paſcha peedſihwojumeem ſah̄ds wah̄zu
profefors. *) Wīnſch paſtaigajees ar ſawu 4 gadus wezo
meiteniti pa p̄lawu, kad aitu ganamam pulkam garam
ejot, notizis ſas neparedſets: weena aita d̄ſemdejuſe.
Meitenite to pamanijuſe un tapuſe fā wiſa weena d̄ſila
brih̄neſchandās. Wīna raugas uſ teh̄wu, domā, bet newar
iſdomat un jautā, fur jehrīnſch nah̄zis? Un cedomajatees:
teh̄ws neh̄mis un paſazijis — tīf weenfah̄rſchi un dabigt,
fā fatru nopeetnu leetu. Wehl gadijees turpat oſols ar
ſih̄lem, un teh̄ws warejis ſalih̄ſinat ſih̄les ar jehrīnu: fā
pirmās ir it fā oſola behrnini, furi pee ta iſaug un no
fureem aug jauni oſoli, tā aitinam aug jehrini, tīſai ne
ahrpuſē, bet wīnās eeſſchā. Juhs domajeet, fa nu meite-
nite apjuſa, waj ſneh̄jās, ſah̄ſa ſaunteeſ? It nebuhtl
Eaiſni jo d̄ſila nopeetniba wīnu pah̄rnehmufe; ta leelu zela
gabalu nerunajuſe ne wahrda, fā domās nogrimuſe, lih̄dſ
beidſot paleh̄nam, fā tīfuſe pee ahrfah̄rteji leelām domam,

*) St. Woltmann „Das moralische Bewußtſein“.

eewaizajusēs: „Dap', waj es ar' isaugu no mamminas?“ Protams, ka iehwam atlikās tikai apstiprināt. Bet no šā briesmā meitenītes sirdnība un mahti līfuses daudz- kārīgi pawairojusēs, mihlestība kā jauns avots līfuses lausčamees tešam no sirds, kā apsinīgas, spējīgas juhtas. Un kā par briesmumu: viņa nemaz nemihlejusē pāh- pat tāhšā sawu atradumu waj wīfadi prāšnāt; tikai mahtei to pastahstijusē pirmā laimes juhtu ispluhdumā, bet zītadi israhdijusē zēnīgu nopectnību un katrreiz tam- lihšīgās leetās gahjusē prāst padomu tikai pē wēz- fēem. Tas arī zītadi newar buht, jo tikai tas futina nedabīgi un netihri muhsu fantāziju, kas jau nedabīgi un netihri tam ēwēsts.

Mulšīgā pāfāzina un dabīgā pāfēfība — kādā stāpība! Bet zīt wehl mīlīgākā stāpība pē wīnu aug- fēem! Ko behrns lai mihl mahtē, kad mahtē stāhsta, kā putns wīnu iswīlīs no mahrka, bet mahtē tikai b. ro, gērbj un fuf? Lai mahtes kā eedomājes — pāfēfībā behrns war mihlet wīnās tikai barotāju, apgēhrtēju un war bihtes fuhleju. Bet nu jautāsim: kā behrnam nemihlet mahti, kad tas fin, kā ir wīnā audīs, ir pāfēfā dāfā no wīnās, wīnās meesā un ašinīs? Waj mahtes tāfni šāis meesīgōs šafarōs neapšinās šawas mihlestības pamatus? Un tos pašus wīnās grib laupit šāam behrnam! Negrib kaut tam just īhto mihlestību un mahti, šāo dahrgāfō dšihres rotu! Kāhds bresnīgs noseegums, kādā aflika, un kā tā atreeljas! Newēem pē mahtem, bet atreeljas pē wīfā fēwēfšu dšimuma. Jo kad behrni wehšāf reiš dabū dširdet par šāwēem meesīgēem šafareem ar fēwēeti, tad wīnī un dšimumu leetam newar jau wāirs šfātītes nopeeni;

tad jau agrak wini wisu fo dsirdejuschu par tam, to dsirdejuschu fšepeni semos usskatos. Ar kahdu zeenibu tad wini lai skatas us mahti un seewetem? Mšhs dšemschehl laikam nemaldisimees domadami, ka leela dafa wainas pee seeweeschu tifumibas nezeenischanas un noseegumeem pret to ir leekama us to, ka ziluefu audsinaschanā eepasihstina ar dšimumu jautajumu. Un tšfai dabigi nopeetni usskati, usskati par seeweeti ka dšihwibas neseju, war schšihstii abu dšimumu šatššmi no tagad isplatitā friwolitates gara.

Ka te janahk palihgā abu dšimumu šopejai audsinaschanai školas laikā, ir pats par šewi šaprotams. Ka wis-pahr us dšimumu lectam audsinaschanā jasahk škatitees dauds ruhpiģafi un jaatmet lihšššchinejā weeglprahriba un weenalššiba. Pee tam pašcheem audsinatajeem wairak jasagataroģas us šawu darbu un new japalašš newreens gadijums, lai behrna tifumiško pašauli apģašsmotu tšfai ar tšhru ģašsmu. Tahšs gadijums, ka minetam profeso-ram, ir, šinams, ahřfahrtejs, un noteiktas reģptes te neweenam newar dot. Katram jaewehro šwi apstahkt, tšfai arween turotees pee ta lšuma: „**Wairak ģašsmas! wairak pateesibas!**“

Šjam ģalā. Tšfai weenu melu augoni aistškam tuwak, to, kas mums schšita pats bišstamaģais. Mšhs winu waretum atrašt jo dauds, un wisur nahktu pee pahr-leeģibas, ka weenigās šahles tur ir — pateesibal Augo-ģus škatot un ššaitot war ģandrihs iššamišt, bet apšweģot tos špehģus, ģuri dod šaģust melus un dod šahles pret teem, tur jatop optštam! **Sazer — ja ne us weģaģeem, ar meģeem eera duschēem un no teem usture-**teem, tad us jauno paģaudsi, šho šwaģo,

48
1

nefamaitato no materielàm ruhpeem, wehl neaptraipito no semes sahrneem, fura tapeh3 allasch uszels **pateesibas farogu!** Zilwezes dsihwibas indiwidualais spehfs tur darbojas, tas rada weenu fulturas fustibu peh3 otras un fatra no tàm pawairo garigo energiju. Tà fulturas dsihwei jatop spehzigafai un daifafai, bet ar to ir teifts: tai jatop pateesigafai! Jo fas ir stiprs, waj tas wairs staigàs us frukeem? Un fura ihsta ffaistule ees frahsot waigus? Pateesi — tif spehzigai buhs tapt dsihwei, fa tai paschai us sawàm sahjam stahwet ir weeglafi; un tif daifai buhs tapt dsihwei, fa masfas, apsegi un wiltus frahsas tifai sabojà pateeso daifumu!

Tee ir augsti ideali, bet mehs to sinam, un esam lepni par to. „Eeli mehrki“, saka Ellena Key, „ir fà faules dsinejs spehfs fulturas dsihwē.“ Ir fà uguns stabs, fas tuffnesi eet preefschà un rahda zefu us Kanaanu. Mēhs tanī ne-eeeefim ne schodeen, ne riht, bet fa mums tahda Kanaana ir un mehs ejam turp, ta luhf ir muhsu laime. Un ta ir muhsu laime, fa mehs, fà Mošus sahpa us Oreba falnu, waram pazeltees sawu ideju Oreba falna augstumōs un no tureenēs fstatit waigu waigà idealo nahfotni. Uri schis preefschlasijums buhs tšpildijis sawu peenahfumu, ja tas buhs eerosinajis garigo energiju, pazehlis un sagatawojis us **labafam nahfamam deenam.** Kur ne sobens un waschas, ne mammons un meli uštura fadsihwi, bet fur, ar Ibsenu nobeidfot: „Pateesibas un taifnibas gars — tee ir fadsihwes pihlari!“

Rob.

grahmatu un rakstamu leetu pahrdotawa,
 Riga, Meksandra celā Nr. 134

dabujamas daudsumā un mafumā schahdas Leimanu Jahna isbotās
 grahmatas:

1. Par zilwezes attihstibu. No J. Belma 5 kp.
2. Garu sauzeji, jeb: waj spiritismam ir sinatnists
 pamats? No K. S. 10 "
3. Swaigstne. W. Weresajewa 5 "
4. Mahkila un tikumiba. No J. Afara 7 "
5. Pateesiba un meli rakstueeziba un dsihwe. No
 J. Afara 20 "

**Athkalpahrdewejeem un kolporteereem parastaš
 rahats.**

Grahmatas peesuhsta uš peeprafijumu ari pa pastu. Seelakeem
 pastellejumeem jaecmaksā $\frac{1}{3}$, pastellejamus lihds 1 rbl. war peesuhstit
 pastmarfās.

Rob. Rabtmana

grahmatu un rakstamu leetu pahrdotawa,

Riga, Meksandra celā Nr. 134.

Wišas derigas latweeschu grahmatas.
 Skolas, dseesmu un lasamas grahmatas.
 Wiši rakstamee u. sibmeschanas peederumi.

Bildes un bilschu libstes.

Laimes weblejumu u. škatu postkārtes leelā iswehle.
 Peenem pastellejumus uš wišeem laikraksteem.